

RAZVOJ KREATIVNOSTI KOD UČENIKA

Anja Stojanović*

Gimnazija "Svetozar Marković", Niš, Republika Srbija

Sažetak

Podsticanje kreativnosti, kao i ispoljavanje i razvijanje iste, poželjan je cilj savremenih obrazovnih sistema. Kako bi u praksi to moglo biti sprovedeno, potrebno je osmisliti takav plan i program i obezbediti uslove koji pogoduju kreativnom ophođenju nastavnika i učenika u školi. Potrebno je postaviti dobru osnovu za kreativno izražavanje učenika i nastavnika. Potrebe društva za kreativnim članovima sve su veće, pri čemu je škola jedna od ustanova koja igra važnu ulogu u vaspitavanju mladih i podsticanju razvoja kreativnosti kod učenika. Svako društvo poštuje određene aspekte kao odliku kvaliteta, samim tim, ukoliko kreativni stvaraoci svoj rad ne prilagode tim aspektima, rad se može vrednovati kao nedovoljno dobar, iako bi u drugom društvenom okruženju bio ocenjen kao odličan. U odnosu na nekadašnju tradicionalnu nastavu, današnji učitelji i nastavnici su osposobljeniji i kompetentniji za poziv koji ih očekuje, kako u prenošenju znanja, tako i u upoznavanju i poštovanju individualnih sposobnosti i interesovanja svakog deteta u razredu. Istraživanje je sprovedeno putem Google upitnika 2021. godine, upotrebom petostepene skale procene Likertovog tipa u onlajn formi na osnovu koje smo utvrdili refleksije nastavnika i učitelja o razvoju kreativnosti kod učenika. Podaci dobijeni tehnikom skaliranja i interpretirani metodom deskriptivne statistike omogućili su jasan uvid u rezultate istraživanja. Analizom rezultata dobijenih ovim istraživanjem, utvrđeno je da nastavnici razredne nastave, kao i nastavnici predmetne nastave, na svojim časovima rado primenjuju kreativnost korišćenjem raznih kreativnih metoda i tehnika u nastavi, uz razna tehnička i materijalna sredstva, kao i organizovanjem nastave izvan škole.

Ključne reči: Nastava, Kreativnost, Primena kreativnosti, Razvoj kreativnosti, Istraživanje.

Uvod

Nastava je organizovana delatnost, organizovani proces učenja i poučavanja u školi, to jest organizovani zajednički rad nastavnika (učitelja) i učenika (Matijević, Radovanović, 2011, 392).

Kreativnost potiče od latinske reči *creativus*, *creatio* i misli se na sposobnost da se pronađu nova rešenja, sagledaju problemi iz novog ugla, stvore novi pogledi, ideje i nova uviđanja, što se prihvata kao nešto što ima socijalnu, duhovnu, estetsku, naučnu ili tehničku vrednost (Ilić, 2012: 453).

* a.stojanovic-17532@filfak.ni.ac.rs

Danas je razvoj i proučavanje kreativnosti jedan od osnovnih zadataka vaspitanja i obrazovanja gde se škola kao mesto razvijanja smatra jednim od osnovnih predispozicija za razvoj kreativnosti iz kreativnog potencijala pojedinca (Ilić, 2012: 495).

Kreativnost se smatra društvenom i ličnom potrebom svakog pojedinca. Jednim delom je urođena, ali isto tako, ako se ne podstiče njen razvoj tokom života, neće se u potpunosti razviti. Potrebe društva za kreativnim članovima su sve veće, pri čemu je škola jedna od ustanova koja igra veliku ulogu u vaspitavanju mladih i podsticanju razvoja kreativnosti kod učenika.

Škola učenike priprema za život, kroz obrazovanje ih treba naučiti da vrednuju kreativno izražavanje i razviju spremnost za kreativni rad. Ovladavanjem takvih veština, učenici će biti spremni da na kreativan i promišljen način pristupe svim oblastima kojima se bave i izazovima na koje nailaze. Na kvalitet ispoljavanja kreativnosti značajnu ulogu imaju lični, društveni, kulturni i drugi uticaji. Od škole se zahteva da, načinom rada i aktivnostima koje organizuje, podstakne razvoj kreativnog mišljenja i ponašanja učenika, sa idejom da se učenici podstaknu na veću kreativnost kasnije u životu.

Kreativnost i potrebe društva

Posmatrajući škole možemo saznati opšte stanje funkcionisanja određenog društva. Škole koje aktivno učestvuju u održavanju i menjanju društva, samim tim utiču i na obrazovni status, profile, nivo stručnosti, kao i na razvoj socijalnih i ličnih vrednosti društva. U mnogim društvima uticaj škole opada, dok se sa druge strane javljaju potrebe za obrazovanim i kreativnim pojedincima. Kako bi mladi bili spremni za rad i za život u takvim okolnostima, neophodna je pomoć škole koja treba da se usmeri na obrazovanje i vaspitavanje pojedinca, da ga osposobi za postavljanje i rešavanje problema, spremnost na rizik, da zna da savlada stres i bude otporan na neizvesnost (Maksić, 2006).

Različite kulture imaju i različite vrednosti, one uslovljavaju šta je poželjno a šta ne, koji kreativni proizvod će biti priznat kao vredan i koristan a koji ne. Kreativna osoba, da bi bila prepoznata kao takva, prvo treba da uveri društvo u važnost onoga čime se bavi, u korist i vrednost svog kreativnog proizvoda za društvo, jer ukoliko to ne uspe, njen proizvod nikada neće biti priznat i prepoznat kao vredan i koristan. Zato je važno da pojedinac uz kreativnost poseduje i veštine uveravanja, da zna „prodati“ svoj proizvod društvu koje će od njega imati korist. Kreativni pristup problemima i moguće inovacije koje slede iz kreativnosti temeljni su pokretači napretka društva. Bez kreativnih ideja društvo bi stagniralo (Kunac, 2015).

Sedamdesetih godina, društveno-ekonomski zahtevi prema školi pomeraju se od sticanja specijalizacije ka razvoju individualnih karakteristika zaposlenih. Postaje jasno da sposobnosti, interesovanja i motivacija radnika u velikoj meri zavise od onoga što se dešava u procesu obrazovanja. Direktna posledica toga jeste da u školi počinju da se uočavaju, priznaju i prihvataju razlike među decom.

Škola ima prvenstveni cilj da obuhvati što je pre moguće veći broj dece i da svima pruži što je moguće bolje obrazovanje. Sa promenjenim zahtevima iz sfere rada, za određene poslove i radna mesta potrebni su sve bolji izvršioc, što podstiče interesovanje za studente i učenike natprosečnih sposobnosti. Deca i mladi visokih sposobnosti definišu se kao kategorija dece sa posebnim obrazovnim potrebama. U školsku praksu i regulativu uvode se pojmovi darovitost i talenat, dok se zadovoljenje potreba darovitih i talentovanih učenika ostvaruje strukturisanjem vaspitno-obrazovnog rada prema sposobnostima učenika (Maksić, 2006).

Kulturna svest i izražavanje te svesti jedna je od temeljnih kompetencija za celoživotno obrazovanje, a odnosi se na svest o važnosti stvaralačkog izražavanja ideja, iskustva i emocija u nizu medija uključujući muziku, ples, pozorišnu, književnu, vizuelno-likovnu umetnost. Svako je dete univerzum za sebe, svet u malom, ličnost koja se upravo razvija kroz sadržaje vaspitanja i obrazovanja i izgrađuje svoj identitet. Učitelji i nastavnici u savremenom školstvu imaju veoma važnu ulogu i jako je bitno ono što oni mogu učiniti za svoje učenike kako bi odgovorili na potrebe društva. U savremenom školstvu funkcija nastavnika postaje poučavanje i saradnja sa učenicima. Savremeni učitelj/nastavnik suočen je s brzim napretkom tehnologije koja čini dostupnost informacija lakšom. Mladi učenički umovi susreću se sa velikom količinom raznog multimedijalnog sadržaja koja čini veliki izazov za učitelja. Nastavnik mora da se bori za pažnju učenika koji ima mnogo veća očekivanja, i kako bi to ostvario mora primeniti nove podjednako raznolike i atraktivne pristupe u skladu sa interesovanjima učenika (Maksić, 2006).

Porodica i vaspitno-obrazovne ustanove treba da podupiru razvoj uspešne inteligencije, koja podrazumeva i kreativnost, te razumeti da intelektualne i kreativne sposobnosti nisu nešto nepromenljivo i statično, nego dinamično i promenljivo, da se razvijaju celi život (Bognar, 2007).

Društvo postavlja svoje kriterijume, a kako bi deca izrasla u kreativne ličnosti, koje odgovaraju postavljenim kriterijuma, potrebna je saradnja porodice, učitelja, nastavnika, pedagoga kao predstavnika škole. Kada postavimo dobre vaspitne temelje, usmerimo i pomognemo deci da se razvijaju u pravom smeru, dobićemo kreativne ličnosti koje su spremne da ušetaju u društvo i poseduju želju i sposobnost da se nose sa preprekama sa kojima se susreću, spremne su da preuzmu rizik, za samoefikasnost, da prepoznaju probleme i spremnost da ih reše, da poseduju hrabrost da se suprotstave većini, kao i da poseduju veliku motivaciju za sve što rade.

Uloga kreativnosti u životu pojedinca

Kreativnost se određuje kao stvaranje ideja i davanje novih rešenja, a stvaranje novine je razvojna potreba društva i pojedinca. Čovek bi trebalo da ima mogućnosti i prilike da stekne određena znanja i veštine, kao i da bude nezavistan, samostalan i samosvojan. Potrebno je da se suprotstavi opštevažećem, poznatom i prihvaćenom (Maksić, 2006).

Poželjan uslov za kreativno ponašanje pojedinca jeste da on sam vrednuje kreativnost i da se upoznaje sa karakteristikama kreativnih stvaralaca, jer su oni uspeli da se izbore sa izazovima pred koje ih je stavljalo njihovo okruženje. Izrada kreativnih ideja ne podrazumeva nužno i njihovu primenu. Odnos između kreativnosti i primene regulisan je motivacijom pojedinaca da svoje ideje primene u praksi i njihovim sposobnostima da kooperiraju sa drugim pojedincima (Baer, 2012).

Uticaji na kreativnost uključuju tri komponente unutar pojedinca: veštine relevantne za delatnost kojom se bavi (stručnost u relevantnoj delatnosti), procesi relevantni za kreativnost (kognitivni procesi i procesi ličnosti pogodni za razmišljanje) i motivacija zadatka (konkretno, unutrašnja motivacija za bavljenje aktivnošću iz interesa, uživanja ili ličnog osećaja izazova) (Amabile, 2012).

Pojedinačna inovacija se odnosi na razvoj i primenu novih ideja od strane ljudi koji vremenom rade sa drugima. Kreativnost se može posmatrati kao prva faza procesa inovacije (Baer, 2012).

Kreativnost pruža dobru osnovu za ostvarivanje kvalitetnih socijalnih odnosa jer uključuje sposobnost sagledavanja i rešavanja problema. Međutim, kreativnu decu često ne zanimaju položaji i popularnost u grupi već njihove vlastite ideje i razmišljanja. Kada se kreativna deca jednom uključe u socijalne interakcije, teže ka tome da budu dominantna, lako izražavajući svoje ideje i namere, često bez strpljenja da saslušaju svoje kolege. Jedna od važnih komponenti kreativnosti je sposobnost uveravanja drugih u vrednost vlastitog rada. U ovome su kreativne osobe često vrlo dobre. Najkreativnija deca, koja često ne sarađuju dobro sa drugom decom, iznose svoje ideje bez čekanja na red, ne vole nametnuti red, dominantna su i okupirana samostalnom aktivnošću, što ih ne stavlja na popularna mesta u sociometrijskim merenjima. Iz njih je vidljivo rano postojanje prepoznatljivih crta koje karakterišu visoko kreativne osobe – samodovoljnost ili preferencija samostalnog rada (Arar i Rački, 2003).

Škola, kao važna vaspitno-obrazovna ustanova, danas postaje osnovni predušlov za razvoj kreativnog potencijala kod učenika, te je zbog toga važno omogućiti učenicima da otkriju svoju kreativnost podsticanjem kreativnosti u svim nastavnim predmetima. Imajući u vidu različite individualne potrebe učenika i njihovo središnje mesto u nastavnom procesu, savremeni pedagoški pristupi podržavaju ideju prilagodljivosti nastave (Kunac, 2015).

Nastavu treba prilagoditi u skladu s ličnim stilom i dinamikom učenja učenika, ali ne treba zapostavljati temeljne vaspitno-obrazovne ciljeve i zadatke u skladu sa savremenom nastavom orijentisanom na učenika kojom se ističe potreba stvaranja stvaralačkog okruženja, podsticajnog za svakog učenika.

Programi za podsticanje kreativnosti

U kreativnom razvoju dece veoma važnu ulogu ima škola. Kako bi škola mogla da se posveti deci tako da podstiče razvoj njihove kreativnosti i kako bi se kreativan

aspekt uvrstio u nastavne predmete i sadržaje, potrebno je definisati program za podsticanje kreativnosti (Maksić, 2006).

U kontekstu vaspitno-obrazovnog procesa, poželjno je da svi oni koji su uključeni u neposredan rad s učenicima imaju razvojne teorije kreativnosti jer će samim tim više ceniti tu osobinu i podsticati je kod učenika. Učitelji i nastavnici su ti koji organizuju i vode nastavu koja podstiče kreativnost ili koja je ograničava. Potrebno je podići svest o važnosti kreativnosti, posebno u vaspitno-obrazovnim krugovima, o načinima na koje se podstiče, ali i ograničava, kako bi u vaspitno-obrazovnom procesu došla na mesto koje zaslužuje, a to je na mesto jedne od sposobnosti koja će se, u nastavnom procesu, kontinuirano razvijati i podsticati (Kunac, 2015).

Kako bi programi za podsticanje kreativnosti opravdali svoje postojanje, potrebno je da se utvrdi na osnovu čega se očekuje da će program doprineti razvoju kreativnosti učenika. Razvijanje programa podrazumeva odluku o vrsti kreativnosti koja se podržava i načinu kako će se to raditi. Na primer, da li u okviru redovnog programa, ili izvan obaveznog programa; da li se radi sa svom decom ili samo sa nekima (ako su samo neki, pitanje je kako su izabrani). Takođe, potrebno je ispitati da li se vrši transfer aktivnosti i materijala samo na druge oblasti u okviru istog predmeta, na druge predmete ili nema nikakvog efekta na ostalo što se uči u školi. Najznačajnije opravdanje kreativnih programa bile bi studije o tome koliko su trajni efekti koji su proizvedeni njihovom primenom, ali takvih nalaza praktično nema (Maksić, 2006: 160).

Jasmina Šefer se zalaže za interdisciplinarnu organizaciju časa umesto disciplinarno organizovanih nastavnih sadržaja. Sama tematska organizacija nije dovoljna za podsticanje kreativnosti jer nedostaje dečija aktivnost, a ona se može ostvariti kroz igru i istraživanje. Kreativne aktivnosti podrazumevaju kreativni proces učenja u kojem učenici prolaze sličan proces kao i umetnici i istraživači. U nastavnom procesu može se primeniti niz igara, kao što su: dramske, konstruktivne, empatijske, stilske, metaforičke, razvijanje mašte i osećaja za emocije kroz povezivanje crteža na kartama sa karakteristikama muzike koja se sluša, razvijanje osećaja za stil kroz likovnu aktivnost koja izražava osnovne ideje različitih stilova iz istorije umetnosti. Istraživačka aktivnost učenika dopunjuje igru podstičući razvoj logičnog mišljenja, usvajanje znanja iz oblasti naučne metodologije, analizu i razumevanje pojmova iz razvojne i istorijsko-komparativne perspektive (Cvjetičanin, Joksimović i Šefer, 2010).

Stvaralački potencijal pojedinca zahteva određenu okolinu i uslove kako bi se mogao slobodno razvijati i aktualizirati. Važno je naglasiti da okolina treba biti sigurna i podsticajna kako bi učenik zadovoljio svoje aktualne potrebe, lakše razvio svoje mogućnosti i osetio zadovoljstvo koje proizlazi iz procesa aktualizacije ličnih potencijala (Ivančić i Sabo, 2012).

Posebni program za podsticanje kreativnosti razvijaju se i realizuju u okviru redovne nastave, vannastavnih aktivnosti i vanškolskih aktivnosti. Konkretni primeri programa potvrđuju da se određene vrste kreativnosti mogu podsticati u školi. Rezultati primene programa za kreativnost navode na zaključak da uloga

škole u podsticanju i razvoju kreativnosti mladih može biti ostvarena u potpunosti ukoliko obavezan program i redovna nastava postanu mesto za ispoljavanje kreativnosti učenika. Glavni cilj obrazovanja treba da bude osposobljavanje mladih da nastave da uče i kreativno misle i kada izađu iz obrazovnog sistema. Programe za podsticanje kreativnosti dece u školi možemo naći i u metodama iz prošlosti. Dalton plan, Dekroli metod, Vinetka metod, Jena plan...su neke od metoda koje su stvarale uslove za razvoj kreativnosti usmeravajući se na slobodu odlučivanja, životne situacije, individualizaciju, grupne projekte i raznolikost pristupa. Kako su ove ideje bile alternativa zvaničnom vaspitanju i obrazovanju njima se mogu obogaćivati postojeći programi (Maksić, 2006).

Kreativni programi pomažu u implementiranju kreativnosti u nastavni proces, definišu i daju smernice na koji način se može najbolje delovati, kako kreativno organizovati nastavne i vannastavne aktivnosti i definišu zadatke koje nastavnik treba da ispuni. Svakako, ukoliko uvodimo inovacije u vaspitno-obrazovni proces, neophodno je da i nastavni kadar osposobimo u skladu sa inovacijama kako bi se dobio dobar rezultat.

Podsticanje kreativnosti od strane učitelja i nastavnika

Nastavnik treba da ohrabri učenike da uočavaju probleme i postavljaju pitanja, bez nametanja sopstvenog mišljenja i vlastitih rešenja, treba da bude otvoren za nove mogućnosti koje pružaju učenici. Odluke kreativnog nastavnika se ogledaju u tome što nastavnik ima izraženu potrebu za inovacijama, naglašenom zainteresovanošću za predmet koji predaje i za sva dešavanja unutar njegovog kruga uticaja (Bognar, 2010).

Nastavnik treba da bude model koji će učenici da slede. Kako bi razvijali kod učenika kreativno mišljenje, moraju i sami da kreativno misle i da se u skladu sa tim i ponašaju. Kako bi postigli cilj, odnosno kako bi podsticali učenike na kreativnost, nastavnici i učitelji moraju da pruže priliku učenicima da sami definišu probleme koje će proučavati, da se služe nagradama kada učenici izlože dobre ideje i prikažu produkte svog rada do kojih dođu u procesu saznavanja, da izdvoje dovoljno vremena za ispoljavanje kreativnog mišljenja u nastavi, da nauče učenike da su i kreativni mislioci nailazili na probleme, ali da su radili na stvaranju okruženja u kojem su mogli da iskažu svoju kreativnost (Maksić, 2006).

U cilju podsticanja kreativnog talenta, učitelji treba da se odnose s poštovanjem prema neobičnim pitanjima koja učenici postavljaju i prema neobičnim idejama koje izlažu. Učitelji treba da pokažu deci da njihove ideje imaju vrednost. Treba da pruže učenicima mogućnost za samoinicijativno učenje i da ukažu poverenje za takav rad (Balažević, 2010).

Nastavnici često opisuju kreativne učenike kao osobe koje su sklone umetnosti, maštovite, radoznale, nezavisne, inventivne i originalne, sa široko razvijenim interesovanjima, osobe koje umeju da postave prava pitanja i da daju tačne i brze odgovore, kao i osobe visokih intelektualnih sposobnosti (Tomčić, 2019).

Elementi koji čine sastavni deo metodičkog stila nastavnika koji podsticajno deluju na kreativnost podeljeni su u nekoliko grupa:

1) primena nastavnih strategija, metoda, sredstava, postupaka i oblika koji podstiču kreativnost učenika, istraživanje, kritičko mišljenje, sposobnost odlučivanja, samostalnost u radu, međusobnu komunikaciju (ukrštenice, skrivalice, asocijacije, kvizovi, mape uma, zagonetke, rebusi, igre, audio i video zapisi, karikature, skice, mimika, pantomima, modeli, kolaž, crtanje, anegdote, metafore, oluje ideja i sl.);

2) otvorenost prema idejama i inicijativama učenika;

3) poznavanje i primenjivanje pravila uspešne komunikacije;

4) demokratski stil rukovođenja razredom;

5) stvaranje okruženja bliskosti i prijateljstva;

6) pri ocenjivanju preferiranje ipsativnog pristupa merenju postignuća (Jukić 2010: 297).

Morana Koludrović i Ina Reić-Ercegovac (2010) smatraju da svaka škola ima svoje specifične karakteristike s obzirom na svoje osobenosti i osobenosti svog društvenog okruženja. U svakom razredu, pa i u odeljenju, nalaze se učenici sa različitim željama i mogućnostima, kao i učitelji i nastavnici koji imaju lični stil poučavanja, način komunikacije i saradnje sa učenicima, pri čemu primenjuju različite metode i oblike rada.

Metodologija istraživanja

Danas je razvoj i proučavanje kreativnosti jedan od osnovnih zadataka vaspitanja i obrazovanja gde se škola kao mesto razvijanja smatra jednim od osnovnih predispozicija za razvoj kreativnosti iz kreativnog potencijala pojedinca.

Nastava u školi je jedinstven proces i svaki učenik čini sistem za sebe sa svim svojim specifičnostima i individualnim potrebama kojima se nastavnik mora prilagoditi. Kako bi nastava bila prilagođena individualnim potrebama učenika, učitelji i nastavnici treba da primenjuju kreativnost u obrazovanju. Problem ovog istraživanja glasi: da li nastavnici primenjuju kreativnost u obrazovanju?

Savremena nastava donosi mnogo izazova za nastavnike, kao i za učenike. Učenici koji stupaju u osnovnu školu imaju puno mašte koju treba da usmere na pravi način, a nastavnici su tu da pomognu, podstaknu i usmere učenike kako da na najbolji način primenjuju, ispoljavaju i razviju kreativnost. Oni usmeravaju kreativnost pomoću različitih igara, prezentacija, radionica i mnogo toga drugog. U skladu sa tim, predmet istraživanja je: Razvoj kreativnosti kod učenika.

U skladu sa problemom i predmetom istraživanja postavljeni su sledeći ciljevi istraživanja. Teorijski cilj usmeren je na to da prema dostupnim sadržajima i izvorima utvrđujemo koje su društvene potrebe za kreativnim stručnjacima, kako se odvija kreativni razvoj mladih u obrazovanju, koja je uloga kreativnosti u životu pojedinca, koja je uloga kreativnosti u školskoj praksi i na koji način se podstiče

kreativnost od strane učitelja i nastavnika. Saznajni cilj otkrivamo kroz refleksije učitelja i nastavnika, on nam omogućava da potpunije sagledamo razvoj kreativnosti kod učenika. Aplikativnim ciljem, na osnovu rezultata istraživanja, želimo da utvrdimo da li učitelji i nastavnici utiču na razvoj kreativnosti kod učenika.

U istraživanju su postavljeni sledeći istraživački zadaci:

- 1) Ispitati stavove učitelja i nastavnika o primeni kreativnosti na časovima koje drže;
- 2) Ispitati učitelje i nastavnike na koji način primenjuju kreativnost;
- 3) Ispitati učitelje i nastavnike o doprinosu kreativnosti u radu sa učenicima.

U skladu sa opisanim zadacima istraživanja, formulisane su sledeće hipoteze istraživanja:

1) Pretpostavlja se da učitelji i nastavnici na časovima u radu sa učenicima primenjuju kreativnost.

2) Pretpostavlja se da učitelji i nastavnici uz pomoć igara i slika primenjuju kreativnost.

3) Pretpostavlja se da primena kreativnosti u radu sa učenicima doprinosi boljem razumevanju nastavnog sadržaja.

Nezavisne varijable postavljene u istraživanju su: *Vrsta nastave* (nastavnici predmetne nastave i nastavnici razredne nastave) i *godine radnog staža* (do 10 godina, od 11 do 20 godina, više od 20 godina).

Zavisnu varijablu postavljenu u istraživanju čine stavovi nastavnika i učitelja o razvoju kreativnosti kod učenika.

U okviru ovog istraživanja, prema postavljenom predmetu, cilju, postavljenim zadacima i hipotezama istraživanja, korišćena je metoda teorijske analize sa tehnikom analiza sadržaja i deskriptivna metoda.

U metodološkom okviru, za prikupljanje podataka korišćena je tehnika skaliranje sa instrumentom skala procene Likertovog tipa (PKO), koja sadrži 37 tvrdnji i koja je konstruisana za ispitivanje refleksija učitelja i nastavnika o razvoju kreativnosti kod učenika.

Učitelji i nastavnici su svaku tvrdnju vrednovali na petostepenoj skali, gde je najniži stepen od 1 (uopšte se ne slažem), dok je najviši – 5 (u potpunosti se slažem).

U okviru prvog istraživačkog zadatka koji glasi: *Ispitati stavove učitelja i nastavnika o primeni kreativnosti na časovima koje drže*, postavljeni su sledeći ajtemi:

1.	Često u radu sa učenicima primenjujem kreativnost.
2.	Volim da koristim kreativne metode rada na času.
3.	Nije potrebno podsticati učenike kreativnošću.
4.	Mnogo vremena oduzima kreativan rad.
5.	Kreativnost učitelja i nastavnika više utiče na motivaciju kod dečaka.
6.	Kreativnost učitelja i nastavnika više utiče na motivaciju kod devojčica.
7.	Kreativnost podstiče učenike da iskažu svoje mišljenje.
8.	Kreativnost pojedinca deluje podsticajno na kreativnost u kolektivu.

U okviru drugog istraživačkog zadatka koji glasi: *Ispitati učitelje i nastavnike na koji način primenjuju kreativnost*, postavljeni su sledeći ajtemi:

1.	Kreativnost izražavam kroz prezentacije.
2.	Kreativnost izražavam kroz igre.
3.	Kreativnost izražavam kroz slike.
4.	Kreativnost izražavam kroz crtanje.
5.	Kreativnost izražavam pomoću interneta i klipova.
6.	Kreativnost izražavam kroz posete kulturno-istorijskim spomenicima.
7.	Kreativnost izražavam na časovima u prirodi.
8.	Kreativnost podstičem angažovanjem istaknutih ličnosti u određenoj oblasti, tokom časova.

U okviru trećeg istraživačkog zadatka koji glasi: *Ispitati učitelje i nastavnike o doprinosu kreativnosti u radu sa učenicima*, postavljeni su sledeći ajtemi:

1.	Učenici mnogo lakše savladavaju nastavnu jedinicu ukoliko se kreativno podstaknu.
2.	Kreativnost ne doprinosi samoj nastavi.
3.	Kreativnost utiče na motivaciju učenika.
4.	Učenici sami podstiču kreativnost u nastavi (prave panoe, razne radove, mape uma).
5.	Učenici vrlo rado pristaju na kreativne radionice i učestvuju u radu.
6.	Učenici su veoma uspešni u zadatim kreativnim radionicama.

Na osnovu postavljenog predmeta, zadataka i hipoteza istraživanja izvršen je odabir uzorka istraživanja. Populaciju i uzorak istraživanja činilo je 140 učitelja i nastavnika osnovnih i srednjih škola. U Tabeli 1 prikazan je broj ispitanika, kao i procentualni prikaz ispitanika.

Tabela 1/ Broj ispitanika

Table 1 / number of respondents

		f	%
Vrsta nastave	Nastavnici predmetne nastave	97	69,30
	Nastavnici razredne nastave	43	30,70
	Ukupno	140	100,00
Godine radnog staža	Do 10 godina	38	27,10
	Od 11 do 20 godina	46	32,90
	Više od 20 godina	56	40,00
	Ukupno	140	100,00

U ovom istraživanju učestvovalo je ukupno 140 učitelja i nastavnika, a od toga je bilo 97 nastavnika predmetne nastave (69,30%) i 43 nastavnika razredne nastave (30,70%). Takođe, od ukupnog broja ispitanika, njih 38 ima do 10 godina radnog staža, što je 27,10%, 46 ispitanika ima od 11 do 20 godina radnog staža, a to je 32,90%, dok 56 ispitanika ima više od 20 godina radnog staža, što iznosi 40,00%.

Istraživanje je sprovedeno putem Google upitnika 2021. godine. Učitelji i nastavnici popunjavali su skalu procene koju smo prosledili putem interneta, na osnovu koje smo utvrdili njihove refleksije statističkom obradom podataka. Tok istraživanja obuhvatao je dostavljanje skale procene Likertovog tipa (PKO) učiteljima i nastavnicima osnovnih i srednjih škola, čije popunjavanje nije trajalo duže od 15 minuta.

Za prikazivanje dobijenih rezultata istraživanja koristili smo kvantitativni pristup kao i kvalitativnu obradu podataka. Rezultate koje smo dobili na datom instrumentu istraživanja prikazali smo tabelarno, grafički i tekstualnim opisom. Statistička obrada podataka izvršena je u programu SPSS. Od statističkih parametara korišćeno je sledeće:

- 1) Frekvencije (f);
- 2) Procenti (p%);
- 3) Veličina uzorka (N);
- 4) Aritmetička sredina (M);
- 5) Standardna devijacija (sd);
- 6) Stepen slobode (df);
- 7) Statistička značajnost (p);
- 8) t-test, radi utvrđivanja statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na vrstu nastave (dve kategorije);
- 9) ANOVA F-test, radi utvrđivanja statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na godine radnog staža (tri kategorije).

Rezultati istraživanja i diskusija

Nastavnik je direktan posrednik između nastavnih sadržaja i učenika, gde je bitna saradnja, kao i razumevanje nastavnika i učenika, kako bi se nastavne jedinice lako i brzo savladale. Unošenje kreativnosti u rad na časovima ima veliki doprinos. Najpre, kreativnost obogaćuje nastavne sadržaje koji će učenicima biti zanimljiviji i koji će okupirati njihovu pažnju, pored toga, učenici će kroz prezentacije, slike, igre i druge prikaze, na poseban način doživeti nastavne sadržaje, gde će ih na lakši način savladati.

Prvom istraživačkom zadatku odgovara faktor pod nazivom Primena kreativnosti čije su vrednosti prikazane u tekstu koji sledi.

U Tabeli 1 biće prikazani odgovori ispitanika u okviru prvog istraživačkog zadatka koji glasi "Ispitati stavove učitelja i nastavnika o primeni kreativnosti na časovima koje drže" u odnosu na varijablu vrste nastave.

Tabela 2: Primena kreativnosti na časovima
Table 2 / Apply creativity to classes

Prvi zadatak	Vrste nastave	N	M	sd	t	df	p
Primena kreativnosti	Nastavnici predmetne nastave	97	19,28	3,37	-4,36	138,00	0,00
	Nastavnici razredne nastave	43	21,81	2,67			

Iz Tabele 2 može se primetiti razlika u odgovorima ispitanika u odnosu na nezavisnu varijablu vrste nastave, gde su kategorije nastavnici predmetne nastave ($M = 19,28$) i nastavnici razredne nastave ($M = 21,81$). Razlika aritmetičkih sredina odgovora ispitanika je utvrđena t-testom, koji iznosi $-4,36$, uz stepen slobode od $138,00$ i statistički značajnom razlikom jer je $p < 0,05$ i iznosi $p = 0,00$. Može se izvesti zaključak da su nastavnici razredne nastave pozitivnije vrednovali odgovore ovog istraživačkog zadatka u odnosu na nastavnike predmetne nastave. Nastavnici razredne nastave kreativnim radom utiču na razvoj kreativnosti kod učenika, zbog toga što kreativan rad motiviše učenike, podstiče ih da iskažu svoje mišljenje. Kreativna atmosfera na času deluje podsticajno na učenike, gde glavnu ulogu igra nastavnik, koji treba takvu atmosferu da ostvari. Nastavnici predmetne nastave koriste kreativne metode rada na svojim časovima kako bi razvijali kreativnost kod učenika, ali u manjoj meri u odnosu na nastavnike razredne nastave.

Tabela 3: Primena kreativnosti na časovima
Table 3 / Apply creativity to classes

Prvi zadatak	Godine radnog staža	N	M	sd	F	df	p
Primena kreativnosti	Do 10 godina	38	18,95	3,71	2,90	2,00	0,06
	Od 11 do 20 godina	46	20,48	3,11			
	Više od 20 godina	56	20,46	3,23			

Upotrebom parametara F-testa, želeli smo da saznamo da li je zabeležena statistički značajna razlika u stavovima ispitanika na datom ispitivanom faktoru Primena kreativnosti. Podaci iz Tabele 3 pokazuju da je u istraživanju zabeleženo 38 ispitanika/nastavnika koji imaju do 10 godina radnog staža, potom 46 nastavnika koji poseduju od 11 do 20 godina radnog staža i 56 nastavnika koji poseduju najviše iskustva u svojoj profesionalnoj karijeri. Na ovom ispitivanom faktoru nije zabeležena statistički značajna razlika u stavovima ispitanika jer je vrednost F-testa 0,06 veća od granične vrednosti. Tumačenjem stavova ispitanika, uočavamo da su nastavnici na polovini svog radnog veka najpozitivnije vrednovali faktor Primena kreativnosti, gde M iznosi 20,48, uz standardnu devijaciju koja iznosi 3,11, odnosno da se nastavnici ove kategorije najviše zalažu za primenu kreativnosti u toku nastavnog časa. Odgovori nastavnika koji poseduju najviše iskustva u svojoj profesionalnoj karijeri se ne razlikuju mnogo od odgovora ispitanika koji su na polovini svog radnog veka, gde aritmetička sredina nastavnika sa najviše radnog iskustva iznosi 20,46 uz standardnu devijaciju 3,23. Nastavnici čiji je radni staž do 10 godina najmanje se slažu sa tvrdnjama koje pripadaju faktoru Primena kreativnosti u odnosu na druge dve navedene kategorije iz Tabele 3. Aritmetička sredina odgovora ispitanika koji pripadaju kategoriji do 10 godina radnog staža iznosi 18,95, dok standardna devijacija iznosi 3,71.

Analizom rezultata, može se zaključiti da su nastavnici razredne nastave pozitivnije vrednovali odgovore prvog istraživačkog zadatka u odnosu na nastavnike predmetne nastave, odnosno da nastavnici razredne nastave više vole da koriste kreativne metode rada na svojim časovima i da često u radu sa učenicima primenjuju kreativnost. Kada govorimo o radnom stažu nastavnika, najčešće kreativnost primenjuju i koriste kreativne metode rada na času nastavnici čiji je radni staž u rasponu od 11 do 20 godina, a odmah za njima primenu kreativnosti visoko vrednuju nastavnici koji su u nastavničkoj profesiji više od 20 godina, gde možemo zaključiti da iskusniji nastavnici svoje časove često obogaćuju primenom kreativnih metoda rada. Ovim je postavljena hipoteza: *“Pretpostavlja se da učitelji i nastavnici na časovima u radu sa učenicima primenjuju kreativnost”* potvrđena, jer nastavnici (posebno nastavnici razredne nastave i oni čiji je radni vek od 11 do 20 godina) često primenjuju kreativnost u radu što utiče na razvoj kreativnosti kod učenika.

Kreativnost i kreativni pristup predstavljaju ideje koje stvaraju nove veze, kombinacije ili sagledavanja između već poznatih ideja i ciljeva. Upravo zbog toga kreativnost ima važnu ulogu u nastavi, a načini na koje se kreativnost primenjuje prilagođavaju se sadržajima kako bi se cilj nastave ostvario na najbolji način.

Kojim načinima kreativnosti će se nastavnici koristiti, najviše zavisi od njihovih interesovanja, mogućnosti, ideja i sposobnosti da nastavne sadržaje prikažu na kreativan način. Kojim se načinima primene kreativnosti nastavnici najviše koriste u radu na času, saznaćemo iz analize rezultata koje smo dobili vrednovanjem tvrdnji od strane učitelja i nastavnika, koje su postavljene za drugi istraživački zadatak.

Drugom zadatku, koji glasi *“Ispitati učitelje i nastavnike na koji način primenjuju kreativnost”*, odgovaraju dva izdvojena faktora koje smo nazvali Način primene kreativnosti

1 i Način primene kreativnosti 2, čije ćemo vrednosti prikazati putem tabela, zatim analizirati dobijene rezultate.

U Tabeli 4 prikazani su odgovori ispitanika u okviru drugog istraživačkog zadatka koji govori o načinu na koji nastavnici predmetne i razredne nastave primenjuju kreativnosti na svojim časovima.

Tabela 4 / Način primene kreativnosti 1

Table 4/ How to apply creativity 1

Drugi zadatak	Vrste nastave	N	M	sd	t	df	p
Način primene kreativnosti 1	Nastavnici predmetne nastave	97	7,25	2,15	-4,94	119,87	0,00
	Nastavnici razredne nastave	43	8,74	1,38			

U Tabeli 4 može se primetiti da je aritmetička sredina odgovora nastavnika predmetne nastave $M = 7,25$, a aritmetička sredina odgovora nastavnika razredne nastave $8,74$, što znači da su nastavnici razredne nastave pozitivnije vrednovali stavove u vezi sa načinima primene kreativnosti na časovima koje drže. t-testom utvrđena je statistički značajna razlika ove dve aritmetičke sredine odgovora ispitanika. t-test iznosi $-4,94$, sa stepenom slobode $119,87$ i statističkom značajnosti od $p = 0,00$. Time što je $p < 0,05$, potvrđena je statistički značajna razlika odgovora ispitanika. Na osnovu odgovora ispitanika možemo zaključiti da nastavnici razredne nastave, pored toga što su pozitivnije vrednovali tvrdnje u odnosu na nastavnike predmetne nastave, izdvojili su da najčešće izražavaju kreativnost na svojim časovima kroz crtanje i slike koje prikazuju učenicima. Crtanjem i prikazivanjem slika odvija se proces sistemskog razvoja sposobnosti uočavanja i doživljavanja. Ovaj način rada doprinosi samom procesu učenja i boljem razumevanju onog što se uči.

Tabela 5/ Način primene kreativnosti 1

Table 5/ How to apply creativity 1

Drugi zadatak	Godine radnog staža	N	M	sd	F	df	p
Način primene kreativnosti 1	Do 10 godina	38	7,50	2,20	0,34	2,00	0,71
	Od 11 do 20 godina	46	7,70	2,12			
	Više od 20 godina	56	7,86	1,93			

Kako bi saznali da li je zabeležena statistički značajna razlika u stavovima ispitanika na datom ispitivanom faktoru Način primene kreativnosti 1, upotrebili smo F-test. Podaci iz Tabele 5 pokazuju da je u istraživanju zabeleženo 38 ispitanika/

nastavnika koji imaju do 10 godina radnog staža, zatim 46 nastavnika koji poseduju od 11 do 20 godina radnog staža i 56 nastavnika koji poseduju najviše iskustva u svojoj profesionalnoj karijeri. Na ovom ispitivanom faktoru nije zabeležena statistički značajna razlika u stavovima ispitanika jer je vrednost F-testa 0,71 veća od granične vrednosti. Tumačenjem stavova ispitanika, uočavamo da su nastavnici čiji je radni staž veći od 20 godina najpozitivnije vrednovali faktor Način primene kreativnosti 1, gde M iznosi 7,86, uz standardnu devijaciju koja iznosi 1,93, odnosno da nastavnici ove kategorije često obogaćuju svoje časove kreativnim načinima, odnosno kroz crtanje i slike.

Odgovori nastavnika koji su proveli vreme radom u svojoj profesiji od 11 do 20 godina pokazali su manje interesovanje za izražavanje kreativnosti kroz slike i crtanje u odnosu na ispitanike koji imaju radni staž više od 20 godina, gde aritmetička sredina nastavnika koji rade od 11 do 20 godina, iznosi 7,70 uz standardnu devijaciju 2,12.

Nastavnici čiji je radni staž do 10 godina najmanje se slažu sa tvrdnjama koje pripadaju faktoru Način primene kreativnosti 1, u odnosu na druge dve navedene kategorije iz Tabele 5, gde aritmetička sredina odgovora ispitanika iz ove kategorije iznosi 7,50, uz standardnu devijaciju 2,20. Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da nastavnici čiji radni staž iznosi više od 20 godina, odnosno nastavnici bogati radnim iskustvom, najčešće posežu za kreativnošću koja se izražava kroz crtanje i slike.

Crtanjem nastavnika na tabli ili učenika koji samostalno crtaju pojedine elemente koji se obrađuju na času, postiže se razvoj kreativnosti i obogaćuje nastavna praksa, kao i primenom raznih slika koje će približiti učenicima određene predele ili predmete koje nije lako videti u svakodnevnom životu.

Tabela 6 prikazuje odgovore ispitanika na sledeće tvrdnje: *“Kreativnost izražavam kroz posete kulturno-istorijskim spomenicima”*, *“Kreativnost izražavam na časovima u prirodi”*, *“Kreativnost podstičem angažovanjem istaknutih ličnosti u određenoj oblasti tokom časova”*.

Tabela 6/ Način primene kreativnosti 2
Table 6/ How to apply creativity 2

Drugi zadatak	Vrste nastave	N	M	sd	t	df	p
Način primene kreativnosti 2	Nastavnici predmetne nastave	97	9,28	3,20	-3,77	138,00	0,00
	Nastavnici razredne nastave	43	11,37	2,58			

Upoređivanjem aritmetičkih sredina odgovora ispitanika na drugi istraživački zadatak u odnosu na varijablu vrste nastave, utvrđeno je da aritmetička sredina odgovora nastavnika predmetne nastave iznosi $M = 9,28$, dok je aritmetička sredina

odgovora nastavnika razredne nastave $M = 11,37$. Takođe, uporedivši ih t-testom, čija vrednost iznosi $-3,77$, sa stepenom slobode od 138,00, utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u aritmetičkim sredinama odgovora ispitanika time što je $p < 0,05$ i iznosi $p = 0,00$.

U Tabeli 6 vidimo da se nastavnici razredne nastave razlikuju od nastavnika predmetne nastave u pogledu načina primene kreativnosti. Možemo zaključiti da se nastavnici u visokim procentima slažu i delimično slažu u zadovoljstvu izražavanja kreativnosti kroz posete kulturno-istorijskim spomenicima, na časovima u prirodi i angažovanjem istaknutih ličnosti u određenoj oblasti tokom časova.

Nastavnici razredne nastave više vrednuju navedene načine primene kreativnosti na času, gde možemo zaključiti da ovi nastavnici često posežu za izražavanjem kreativnosti kroz posete kulturno-istorijskim spomenicima, na časovima u prirodi i angažovanjem istaknutih ličnosti u određenoj oblasti kada održavaju svoje časove. Održavanje časova ne mora biti vezano za prostorije škole, naprotiv, časovi van škole razvijaju estetiku učenika posmatranjem umetničkih dela, prirode u kojoj se čas održava, omogućavaju učenicima da se upoznaju sa raznim profesijama slušajući izlaganja istaknutih ličnosti u određenoj oblasti. Takav način održavanja časova pomaže učenicima da dođu do novih rešenja i da sagledaju stvari iz novog ugla što predstavlja i sam pojam kreativnosti.

Tabela 7/ Način primene kreativnosti 2

Table 7/ How to apply creativity 2

Drugi zadatak	Godine radnog staža	N	M	sd	F	df	p
Način primene kreativnosti 2	Do 10 godina	38	9,00	3,42	2,86	2,00	0,06
	Od 11 do 20 godina	46	9,89	3,22			
	Više od 20 godina	56	10,57	2,83			

U Tabeli 7 vidimo da se nastavnici sa najvećim brojem godina radnog staža, koji broje više od 20 godina ($M = 10,57$), razlikuju od nastavnika koji rade od 11 do 20 godina ($M = 9,89$), kao i nastavnika sa manjim brojem godina radnog staža do 10 godina ($M = 9,00$), u pogledu načina primene kreativnosti na časovima. Postoje male razlike u odgovorima nastavnika sa različitim brojem godina radnog staža, ali možemo videti da ta razlika nije statistički značajna, gde je $p > 0,05$ i iznosi $p = 0,06$. Nastavnici, bilo da imaju do 10 godina radnog staža, od 11 do 20 ili više od 20 godina radnog staža, su skoro jednako vrednovali tvrdnje u okviru ovog istraživačkog zadatka. Ovakav rezultat nam ukazuje na to da godine radnog staža ne utiču značajno na to koje će kreativne metode rada nastavnici primenjivati na svojim časovima. Koje će kreativne metode rada nastavnici primenjivati zavisi od njihovog senzibiliteta.

Nastavnici koji su učestvovali u ovom istraživanju odgovorili su na ovaj zadatak u velikoj meri pozitivno vrednujući ponuđene načine primene kreativnosti na svojim časovima, gde možemo videti da najčešće posežu za crtanjem, prikazivanjem slika, posetama kulturno-istorijskim spomenicima, za časovima u prirodi kao i angažovanjem istaknutih ličnosti u svojoj oblasti... Ovim se hipoteza koja glasi: *“Pretpostavlja se da učitelji i nastavnici uz pomoć igara i slika primenjuju kreativnost”* potvrđuje.

U savremenom svetu koji se menja veoma brzo susrećemo se s izazovima koji su nepredvidivi. Upravo zbog neprekidnih promena, organizacije širom sveta u potrazi su za ljudima koji kreativno razmišljaju, komuniciraju i rade u timovima, ljudima koji su fleksibilni i imaju sposobnost da se brzo adaptiraju. A kako bi deca odrasla u kreativne ljude koji odgovaraju potrebama organizacija širom sveta, potrebno je da nastavnici podstiču kreativnost kod dece. Pored toga kreativnost utiče i na motivaciju učenika za rad.

Tabela 8/ Doprinos kreativnosti

Table 8/ Contribution to creativity

Treći zadatak	Vrste nastave	N	M	sd	t	df	p
Doprinos kreativnosti	Nastavnici predmetne nastave	97	25,42	3,84	-5,32	130,07	0,00
	Nastavnici razredne nastave	43	28,14	2,17			

Upotrebom parametara t-testa, želeli smo da saznamo da li je zabeležena statistički značajna razlika u stavovima ispitanika na datom ispitivanom faktoru Doprinos kreativnosti. Podaci iz Tabele 8 pokazuju da je u istraživanju zabeleženo 97 ispitanika koji odgovaraju kategoriji nastavnici predmetne nastave, dok 43 ispitanika odgovaraju kategoriji nastavnici razredne nastave. Na ovom ispitivanom faktoru zabeležena je statistički značajna razlika u stavovima ispitanika gde je vrednost t-testa 0,00 manja od granične vrednosti.

Tumačenjem stavova ispitanika, uočavamo da su nastavnici razredne nastave pozitivnije vrednovali faktor Doprinos kreativnosti gde M iznosi 28,14, uz standardnu devijaciju koja iznosi 2,17, odnosno da se nastavnici ove kategorije najviše zalažu za to da kreativnost doprinosi kvalitetnijem radu sa učenicima. Odgovori nastavnika razredne nastave se razlikuju od odgovora nastavnika predmetne nastave, gde aritmetička sredina nastavnika predmetne nastave iznosi 25,42, uz standardnu devijaciju 3,84.

Možemo zaključiti da nastavnici razredne nastave, u odnosu na nastavnike predmetne nastave, iskazuju veći stepen slaganja sa tvrdnjama da njihovi učenici vrlo rado pristaju na kreativne radionice i učestvuju u radu, takođe smatraju da su njihovi učenici veoma uspešni u kreativnim radionicama koje im oni zadaju, da takav rad na času podstiče motivaciju učenika, te da i sami učenici rado žele da

se više bave kreativnim radom na času. Učenike treba podstaći raznim aktivnostima, a kako bi oni bili motivisani za takvu vrstu rada, potrebno je da nastavnik bude kreativan i da prilagodi aktivnosti svojim učenicima. Kroz aktivnosti učenici otkrivaju svoje talente i interesovanja.

Tabela 9/ Doprinos kreativnosti

Table 9/ Contribution to creativity

Treći zadatak	Godine radnog staža	N	M	sd	F	df	p
Doprinos kreativnosti	Do 10 godina	38	25,71	3,08	1,09	2,00	0,34
	Od 11 do 20 godina	46	26,07	4,50			
	Više od 20 godina	56	26,79	3,63			

Na osnovu Tabele 9 možemo zaključiti da nastavnici čiji radni staž broji od 1 do više od 20 godina radnog staža vrlo slično vrednuju tvrdnje koje odgovaraju prvom faktoru. Do ovih podataka došli smo primenom F-testa koji u ovom slučaju iznosi 1,09 uz stepen slobode 2,00. Na osnovu rezultata iz tabele, doneli smo zaključak da u odgovorima ispitanika nema statistički značajne razlike gde možemo videti da parameter p iznosi 0,34, što je veće od granične vrednosti. Aritmetička sredina odgovora nastavnika sa najmanje radnog iskustva iznosi 25,71, uz standardnu devijaciju 3,08, zatim aritmetička sredina odgovora nastavnika koji broje od 11 do 20 godina radnog staža iznosi 26,07, uz standardnu devijaciju 4,50, dok aritmetička sredina odgovora nastavnika koji su u svom poslu više od 20 godina iznosi 26,79, uz standardnu devijaciju 3,63. Rezultat koji vidimo putem Tabele 9 govori nam o tome da godine radnog staža nastavnika značajno ne utiču na to da li će nastavnici primenjivati kreativnost u radu sa učenicima koja doprinosi boljem razumevanju nastavnog sadržaja. Kreativni rad učenika utiče na motivaciju za rad, gde su nastavnici ti koji će kreativno podstaći učenike i pomoći im da lakše savladaju planirano.

Na osnovu navedenih podataka iz prethodnih tabela koje odgovaraju trećem istraživačkom zadatku, možemo zaključiti da nastavnici predmetne nastave, kao i razredne nastave smatraju da je doprinos kreativnosti u radu sa učenicima veoma značajan, da su učenici motivisaniji za rad, rado se odazivaju kada se organizuju kreativne radionice, broje visoke rezultate kada se sagledava uspešnost savladavanja sadržaja kada se uključi kreativan rad u nastavnu praksu. Godine radnog staža ne utiču na to kako će i da li će nastavnici kreativno podstaći učenike, dok vrsta nastave utiče na primenu kreativnosti na časovima, gde nastavnici razredne nastave češće primenjuju kreativan rad na svojim časovima jer smatraju da takav rad doprinosi razumevanju onoga što se uči. Na osnovu odgovora ispitanika, možemo zaključiti da je hipoteza koja glasi: "Pretpostavlja se da primena kreativnosti u radu sa učenicima doprinosi boljem razumevanju nastavnog sadržaja" potvrđena.

Zaključna razmatranja

Savremeni učitelji i nastavnici, brzim napretkom tehnologije i potrebom društva za kreativnim stručnjacima, uslovljeni su na stalno usavršavanje i permanentno učenje kako bi odgovorili na postavljene zahteve. Činjenica je da savremena tehnologija čini dostupnost informacija lakšom, nastavu kreativnijom i zanimljivijom, ali isto tako za nastavnike sa dugim radnim stažom – težom. Izazov za učitelje i nastavnike predstavlja velika količina raznog multimedijalnog sadržaja sa kojim se susreću u radu. Nastavnik mora da se bori za pažnju učenika koji imaju mnogo veća očekivanja i kako bi to ostvario mora primeniti kreativne i atraktivne pristupe u skladu sa interesovanjima učenika.

Kada osmisle adekvatne načine primene kreativnosti, nije dovoljna samo njihova primena, već i to da sam nastavnik predstavlja model koji će učenici da slede. Kako bi razvijali kod učenika kreativno mišljenje, moraju i sami kreativno da misle, kao i da se u skladu sa tim ponašaju, što ispunjava cilj stvaranja kreativne ličnosti.

Na osnovu relevantne literature utvrđene su osnove primene kreativnosti u obrazovanju, na koji način učitelji i nastavnici mogu podstaći razvoj kreativnosti učenika, istaknut je značaj primene kreativnosti za uključivanje učenika u društvo, koja je uloga kreativnosti u životu pojedinca, kakvi su programi za podsticanje kreativnosti.

U prvom istraživačkom zadatku koji glasi: "Ispitati stavove učitelja i nastavnika o primeni kreativnosti na časovima koje drže", došli smo do rezultata da učitelji i nastavnici često primenjuju kreativnost u svom radu. Prema rezultatima istraživanja posebno su se istakli nastavnici razredne nastave, pogotovo oni čiji je radni staž od 11 do 20 godina. Oni su istakli da vole da primenjuju kreativne metode rada, da se trude da uvrste kreativnost u svoj rad. Pretpostavlja se da je nastavnicima razredne nastave lakše da primene kreativnost na času zato što više vremena provode sa učenicima svog odeljenja i imaju više mogućnosti da organizuju vreme za kreativne aktivnosti u toku svog radnog dana. Kada nastavnik provodi više vremena sa jednim odeljenjem, to pruža mogućnost da bolje upozna svakog učenika i na taj način organizuje aktivnosti koje će uticati na razvoj kreativnosti na način koji odgovara učenicima.

Na osnovu rezultata dobijenih u okviru drugog istraživačkog zadatka, ustanovljeno je da nastavnici koji su učestvovali u ovom istraživanju najčešće primenjuju kreativnost na svojim časovima uz pomoć igara i slika, ali pored toga, u malo manjoj meri, posežu za crtanjem, posetama kulturno-istorijskim spomenicima, za časovima u prirodi kao i angažovanjem istaknutih ličnosti u svojoj oblasti. Najčešće primenjivanje kreativnosti uz pomoć igara i slika verovatno je rezultat toga što su igre i slike najpogodnije za svakodnevnu primenu, s obzirom na to da posete raznim važnim mestima za učenike nije uvek pogodno primeniti zbog vremenskih uslova, satnice rada kulturno-istorijskih ustanova, kao i slobodnog vremena istaknutih ličnosti. Putem igara i slika učenici razvijaju maštu, estetiku i podstiču razvoj kreativnog mišljenja.

Na treći istraživački zadatak koji glasi: "Ispitati učitelje i nastavnike o doprinosu kreativnosti u radu sa učenicima", nastavnici su odgovorili da je doprinos kreativnosti u radu sa učenicima veoma značajan, da su učenici motivisaniji za rad, rado se odazivaju kada se organizuju kreativne radionice. Oni broje visoke rezultate onda kada se sagledava uspešnost savladavanja sadržaja i kada se uključi kreativan rad u nastavnu praksu, na osnovu čega možemo zaključiti da kreativni rad povoljno deluje na učenike i da ga treba češće primenjivati u nastavi. Analizom rezultata dobijenih ovim istraživanjem, utvrđeno je da nastavnici razredne nastave, kao i nastavnici predmetne nastave na svojim časovima rado primenjuju kreativnost korišćenjem raznih kreativnih metoda i tehnika u nastavi, kao i organizovanjem nastave izvan škole. Godine radnog staža ne utiču značajno na to da li će nastavnici primenjivati kreativnost u radu i na koji način, ali se možemo složiti sa tim da primenom kreativnosti u radu utičemo na razvoj kreativnosti kod učenika, što će ga pripremiti za uključivanje u društvo i razviti kod njega sve talente koje poseduje.

Literatura / References

- Arar, Lj. i Ž. Rački (2003). Priroda kreativnosti, *Psihologijske teme*, 12(1), 3–22.
- Amabile, T. (2012). *Componential theory of creativity*. Encyclopedia of Management Theory.
- Balažević, E. (2010). Kreativnost u nastavi. *Život i škola*, 56 (24), 181–184.
- Baer, M. (2012). Putting creativity to work: the implementation of creative ideas in organizations. *Academy of Management Journal*, 1102–1119.
- Bognar, L. i Bognar, B. (2007). Kreativnost učitelja kao značajna kompetencija nastavničke profesije, u Babić, N. (ur.) (2007). *Kompetencije i kompetentnost učitelja*: zbornik radova s međunarodnog naučnog kolokvija održanog 18. i 19. aprila 2007. u Osijeku, Osijek: Filozofski fakultet; Kherson: Kherson State University.
- Bognar, B. (2010). Škola koja razvija kreativnost, preuzeto 17. 12. 2020. sa <https://www.scribd.com/document/57919633/Skola-Koja-Razvija-Kreativnost>
- Ilić, V. (2012). Kreativnost, proces kreativnosti i nastava likovne kulture, *Obrazovna tehnologija*, 4, 453–466.
- Ivančić, I. i J. Sabo (2012). *Izvanastavne aktivnosti i njihov utjecaj na učenikovo slobodno vrijeme*. Zadar: Filozofski fakultet
- Jukić, R. (2010). Metodički stil i takt nastavnika kao poticaj kreativnosti učenika. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2), 291–303.
- Kunac, S. (2015). Kreativnost i pedagogija, *Napredak*, 156 (4), 423–446.
- Koludrović, M. i Reić, I. (2010). Poticanje učenika na kreativno mišljenje u suvremenij nastavi. *Odgojne znanosti*, 427–439.
- Matijević, M., Radovanović, D. (2011), *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
- Maksić, S. (2006). *Podsticanje kreativnosti u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Tomčić, L. (2019). Mogućnosti podsticanja kreativnosti učenika. *Metodički vidici* [S.l.], v. 10, n. 10, p. 309–326.
- Cvijetičanin, S., Joksimović, A. i Šefer, J. (2010). Nastava i učenje. *Nastava i vaspitanje*, 169–348.

Article type: Professional article

Article language: Serbian

DEVELOPING STUDENT'S CREATIVITY

Anja Stojanović

Gimnazija "Svetozar Marković", Niš, Republika Srbija

Summary

Encouraging creativity, as well as expressing and developing it, is a desirable goal of modern educational systems. In order for this to be implemented in practice, it is necessary to devise such a curriculum and provide conditions conducive to the creative behavior of teachers and students in the school. It is necessary to lay a good foundation for the creative expression of students and teachers. The social needs for creative members of society are growing, where the school is one of the institutions that plays an important role in educating young people and encouraging the development of creativity in students. Every society, at a certain time, respects, appreciates, emphasizes certain aspects as a feature of quality, therefore creative creators, if they do not adapt their work to these aspects, their work can be evaluated as not good enough, although in another social environment it might be rated as excellent. Compared to the former traditional teaching, today's teacher is more qualified and competent for the vocation that awaits them, both in the transfer of knowledge and in getting to know and respect the individual abilities and interests of each child in the class. The research was conducted through the Google questionnaire, in 2021, using a five-point Likert-type assessment scale in online form, based on which we determined the reflections of teachers on the developing student's creativity. The data obtained by the scaling technique and interpreted by the method of descriptive statistics provided a clear insight into the research results. By the analysis of the results obtained by this research, it was determined that primary school teachers, as well as subject teachers in their classes gladly apply creativity by using various creative methods and techniques in teaching, with various technical and material means and organizing classes outside school.

Key words: Teaching, Creativity, Application of creativity, Creativity development, Research.

Датум пријема чланка / Paper received on: 18. 02. 2022.

Датум достављања исправки рукописа / Manuscript corrections submitted on: 02. 03. 2022.

Датум коначног прихватања чланка за објављивање / Paper accepted for publishing on: 14. 03. 2022.

© 2021 Autor. Objavio Artefact (<http://www.artf.ni.ac.rs/index.php/casopis-artefact/>).

Ovo je članak otvorenog pristupa i distribuirano se u skladu sa Creative Commons licencom (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

© 2021 The Author. Published by Artefact (<http://www.artf.ni.ac.rs/index.php/casopis-artefact/>).

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

